

Nr 53.

Ankom till riksdagens kansli den 9 april 1930 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till företag avseende reglering av Vingåkersån samt sjöarna Kolsnaren och Viren.

(1:a avd.)

I en till riksdagen den 7 mars 1930 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 201, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokoll över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att till bestridande av kostnaderna för i statsrådsprotokollet omförmälda företag, avseende reglering av Vingåkersån samt sjöarna Kolsnaren och Viren enligt 1917—1918 års syneförrättning, anvisa dels från statens avdikningsanslag ett statsbidrag med högst 35,910 kronor, dels ock lån från statens avdikningslånefond med högst 52,750 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet hänvisas till berörda statsrådsprotokoll.

Av statsrådsprotokollet inhämtas bland annat följande.

Den 25 oktober 1929 beviljade Kungl. Maj:t dels statsbidrag från statens avdikningsanslag med 132,630 kronor dels ock lån från statens avdikningslånefond med 143,830 kronor till ett företag, avseende reglering av Vingåkersån samt sjöarna Kolsnaren och Viren.

Ifrågavarande företag planlades vid en av lantbruksingenjören G. Sandström under åren 1917—1918 hållen syneförrättning. Sedan denna förrättning vunnit laga kraft och arbetena igångsatts, visade det sig emellertid, att den vid förrättningen verkställda utredningen var behäftad med åtskilliga brister, till följd varav, bland annat, den med företaget avsedda torrläggningseffekten icke kunde väntas bliva uppnådd. Av samma anledning kunde uppkommen fråga om beviljande av statsunderstöd till företaget icke leda till resultat.

På grund därav hölls åren 1922—1923 ny syn. Ett vid denna förrättning uppgjort regleringsförslag blev med vissa jämkningar och tillägg fastställt den 13 april 1928 av vattenöverdomstolen, därvid bland annat föreskrevs, att arbete, som utförts enligt 1917—1918 års syn, skulle anses ingå i det nya företaget, dock att sistnämnda företag skulle av kostnaderna för sagda arbete påföras allenast så stort belopp, som skulle betingats av samma arbetes utförande enligt vid tiden för 1922—1923 års syneförrättning gällande

väsentligt lägre arbetspriser. Berörda belopp hade av synemännen bestämts till 45,850 kronor, och därutinnan skedde ej ändring genom vattenöverdomstolens dom.

Vid meddelandet av Kungl. Maj:ts beslut år 1929 om statsunderstöd beräknades kostnaderna för den del av företaget, vartill statsunderstöd utgick, till 278,946 kronor 89 öre och båtnaden av detsamma till 298,939 kronor 44 öre. Av kostnaderna för det enligt 1917—1918 års syneförrättning utförda arbetet inräknades i nämnda kostnadssumma allenast ovan omförmälda belopp 45,850 kronor.

Med skrivelse den 4 december 1929 har länsstyrelsen i Södermanlands län till Kungl. Maj:t överlämnat dels en av styrelsen för företaget gjord skriftlig framställning, jämte en del därvid fogade handlingar, avseende att till intressenterna i det med Sandström som förrättningsman beslutade företaget måtte utanordnas ytterligare statsbidrag utan återbetalningsskyldighet med 105,498 kronor 56 öre, dels ock ett av statens lantbruksingenjör i Södermanlands län Martin Lingström avgivet utlåtande över framställningen.

Riksdagens revisorer ha i sin berättelse om den 1927 av dem verkställda granskningen fäst uppmärksamheten på vissa fall, då av statens lantbruksingenjörer handlagda förrättningar för vattenavledningsföretag företett anmärkningsvärda brister. Rörande regleringen av Vingåkersån hava revisorerna sålunda anfört.

»Vad sålunda förekommit synes revisorerna tydligt utvisa, att den förrättning, som omhänderhafts av Sandström, icke handlagts med den omsorg, som vederbort, utan i fråga om såväl planläggningen som båtnads- och kostnadsuppskattning lidit av högst avsevärda brister. Företagets omfattning har sålunda måst vid den senare förrättningen utvidgas. Båtnaden har Sandström beräknat allenast för ägorna kring ån — även denna beräkning vid senare förrättningen underkänd — och beträffande ägorna kring sjöarna nöjt sig med en inemot 40 år gammal uppskattning. Kostnaderna hava av vattendomstolen beräknats till mer än det dubbla av det belopp, vartill Sandström kommit, och då är ändå att märka att arbetsprisen fallit sedan år 1918.

Till följd av nu anmärkta brister i den av Sandström verkställda utredningen hava intressenterna icke kunnat erhålla påräknat statsunderstöd, och måst föranstalta om ny dyrbar utredning såväl för ernående härav som för att skaffa erforderligt tekniskt underlag för företagets fullföljande och slutförande.

Visserligen kan sägas, att intressenterna kunnat vänta med arbetets igångsättande tills frågan om statsunderstöd avgjorts, men det lär dock ej kunna förtänkas dem, att de utgått ifrån, att förrättningsmannen fullgjort sitt uppdrag på ett sätt, som kunde av vederbörande överordnade myndighet godkännas, samt att det alltså ej skulle innebära någon risk för dem att, då förrättningen vunnit laga kraft, påbörja arbetet. Enligt vad revisorerna inhämtat är det icke heller något ovanligt att vid företag av denna art arbetet omedelbart påbörjas i förlitan på statsunderstöds erhållande, och i förevarande fall har för revisorerna framhållits, att särskilt stora skäl till sådant förfarande vore för handen i anledning av stor arbets-

löshet i förening med angelägenheten att under rådande kristid snarast möjligt få bördiga åkermarker skyddade för vattenskador.

Givetvis hava intressenterna genom angivna förhållanden förorsakats allvarliga olägenheter, som ökats genom att ikraftträdandet av nya vattenlagen mellankommit förrättningarna och komplicerat ärendet — — —.» Statsrevisorerna uttalade vidare bland annat, att de genom besök på platsen övertygat sig om att företagets fullbordande skulle vara av synnerligen stor betydelse för trakten.

Länsstyrelsen har anfört att, då företagets intressenter syntes genom tillskyndan av en statens förrättningsman hava kommit i en situation, som hotade att bringa många av dem till ekonomisk ruin, samt staten tidigare i liknande fall trätt hjälpande till, länsstyrelsen ansåge det vara sin plikt att på det livligaste tillstyrka bifall till framställningen.

Lantbruksstyrelsen har på av styrelsen närmare utvecklade skäl hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes till bestridande av kostnad för Vingåkersåns regleringsföretag m. m. enligt 1917—1918 års syneförrättning dels anvisa ytterligare statsbidrag från statens avdikningsanslag med 16,830 kronor, dels ock föreslå riksdagen medgiva, att till sagda företag finge, utan hinder av gällande bestämmelser å området, anvisas såväl ytterligare statsbidrag från nämnda anslag med högst 35,910 kronor som även ytterligare lån från statens avdikningslånefond med högst 52,750 kronor.

Statskontoret har förklarat, att med hänsyn till de särskilda förhållanden, som, enligt vad handlingarna utvisade, föreläge beträffande ifrågasvarande regleringsförslag, det förefölle statskontoret ofrånkomligt, att åtgärder vidtoges till beredande av ytterligare understöd för företagets slutförande, samt att statskontoret icke ville motsätta sig att i anledning av förevarande ansökning framställning gjordes hos riksdagen i enlighet med lantbruksstyrelsens hemställan.

Departementschefen har i ärendet anfört följande.

»Av utredningen torde framgå, att den kanske väsentligaste orsaken till den brydsamma belägenhet, vari intressenterna uti det enligt 1917—1918 års syneförrättning påbörjade företaget råkat, är att söka i nämnda förrättnings bristfälliga beskaffenhet. I förlitan på att den utredning, som genom förrättningen verkstälts, varit av den art, att statsunderstöd kunde erhållas för företaget, hava intressenterna, innan ännu sådant understöd sökts, påbörjat arbetena och upplånat medel till dessas utförande. Då på grund av utredningens bristfällighet statsbidrag icke kunnat lämnas, hava lånen blivit oinlösta och dragit ränta till mycket avsevärda belopp. Påtalade brister i förrättningen hava vidare medfört, att intressenterna måst för tillrättläggande av företaget deltaga i ny syneförrättning åren 1922—1923. De hava därigenom orsakats betydande kostnader, som icke kunnat förutses och givetvis icke bort ifrågakomma.

Att arbetena påbörjats innan ännu ansökan för erhållande av statsbidrag ingivits synes icke i större grad böra läggas intressenterna till last. De

torde hava varit berättigade utgå från, att förrättningen blivit verkställd på sådant sätt, att statsbidrag skulle komma att beviljas. Jag vill även framhålla vad intressenterna själva uppgivit därom, att beslutet om arbetenas omedelbara igångsättande påverkats av den vid tiden för berörda beslutsfattande rådande livsmedelsbristen i landet med därav följande allmänna, av staten livligt uppmuntrade strävan att i möjligaste mån befordra tillkomsten av produktiv odlingsmark ävensom av en önskan att söka minska arbetslösheten. I detta sammanhang kan erinras, hurusom arbetenas utförande under krisåren 1919—1921 medförde, att kostnaden för arbetena uppgick till belopp, varav sedermera, då intressenterna ingingo i det genom 1922—1923 års syn påbörjade företaget, på grund av den inträffade konjunktureförändringen icke ens hälften gottskrevs dem.

Goda skäl synas mig sålunda förefinnas för bistånd från statens sida till företaget, vilket ingår i en grupp av, så vitt nu kan bedömas, sex företag, vilka med hänsyn till förekommande förhållanden synta vara i behov av statens mellankomst till undvikande av ekonomiska svårigheter för delägarna och därigenom för större bygder och av vilka tre redan varit föremål för riksdagens prövning.

Den allmänna ekonomiska ställningen bland ifrågavarande företags 140 intressenter talar jämväl för ett statens ingripande. Ett mycket stort antal av intressenterna utgöres av mindre jordbrukare, vilka knappast torde kunna bära den börda, som genom utkrävande av deras andelar i kostnaden för företaget skulle läggas på dem. Otvivelaktigt är, att ett inträffande ekonomiskt sammanbrott i den utsträckning, som synes hota, därest staten icke ingriper, skulle hava mycket menlig inverkan på hela den bygd, som beröres av företaget.

Angående det ifrågasatta statsunderstödet belopp vill jag förorda, att detta bestämmes i enlighet med lantbruksstyrelsens av statskontoret tillstyrkta förslag eller till 105,490 kronor. Därav torde på av lantbruksstyrelsen anförda skäl hälften bära lämnas i form av lån från statens avdikningslånefond och hälften såsom statsbidrag utan återbetalningsskyldighet från statens avdikningsanslag. Från nämnda anslag synes Kungl. Maj:t, såsom lantbruksstyrelsen funnit, äga utan riksdagens hörande anvisa till företaget 16,830 kronor. Till frågan om beviljande av detta belopp skall jag tillåta mig återkomma, sedan riksdagen fattat beslut i ärendet i övrigt.»

Under senare år hava upprepade fall förekommit, då med statsmedel understödda vattenavledningsföretag, bland annat, på grund av mindre noggrant upprättade arbetsplaner och icke alltid iakttagen tillräcklig planmässighet och omsorg vid företagens finansiering, råkat i sådana ekonomiska svårigheter, att statens ytterligare understödjande påkallats för att undvika företagens sammanbrott. Detta förhållande giver utskottet anledning att ytterligare understryka den av utskottet vid be-

Utskottet.

handling förlidet år av en liknande framställning framhållna vikten av att såväl i det ena som andra avseendet åtgärder träffas till förebyggande av missförhållanden av angivet slag ävensom uttala, att en statens ytterligare medverkan givetvis icke kan ifrågakomma annat än i undantagsfall, då alldeles särskilda omständigheter göra ett sådant ingripande nödvändigt.

Beträffande det nu ifrågavarande företaget synes i betraktande av de utav departementschefen i hans ovanberörda yttrande sammanfattade omständigheter staten icke böra undandraga sig lämna företaget det ytterligare understöd, varom förslag innefattas i Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att till bestridande av kostnaderna för omförmälda företag, avseende reglering av Vingåkersån samt sjöarna Kolsnaren och Viren enligt 1917—1918 års syneförrättning, anvisa dels från statens avdikningsanslag ett statsbidrag med högst 35,910 kronor, dels ock lån från statens avdikningslånefond med högst 52,750 kronor.

Stockholm den 8 april 1930.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Närvarande: se utlåtande nr 50.
